

Чурапчыга күн тахсар!

САНА ОЛОХ

12+

2020 сыл
Тохсунньу
24 күнэ
бээтинсэ
№ 5
(11661)

Чурапчы улуунун хаһыата • ХАҢЫАТ 1931 СЫЛ АЛТЫННЫЫ 15 КҮНҮТТЭН ТАХСАР • @sanaoloh

Бээтинсэ тохсунньу 24 • субуота тохсунньу 25 • баскычтыаҥыа тохсунньу 26 • бэкилкэҥиык тохсунньу 27 • олутуоруунуук тохсунньу 28 • сэрэдэ тохсунньу 29 • чаппар тохсунньу 30

— НОВОСТИ РЕСПУБЛИКИ —

ПРЯМОЙ РАЗГОВОР: Ольга Балабкина о беспрецедентных мерах социальной поддержки семей с детьми

Ольга
Балабкина

ЗАМЕСТИТЕЛЬ ПРЕДСЕДАТЕЛЯ
ПРАВИТЕЛЬСТВА РС(Я)

О реализации мер в социальном блоке, озвученных Президентом Российской Федерации Владимиром Путиным в Послании Федеральному Собранию, в Якутии в ходе «Прямого разговора» в телевизионном эфире ГТРК «Саха» (Россия-24) 22 января рассказала заместитель Председателя Правительства республики Ольга Балабкина.

Напомним, большая часть Послания лидера государства Федеральному Собранию была посвящена социальным вопросам.

Ольга Балабкина подчеркнула, что в Послании Владимира Путина борьба с бедностью коррелируется с поддержкой рождаемости, что является логичным продолжением проводимой социальной политики в стране.

Вице-премьер обратила внимание на то, что для Якутии характерны те же тенденции снижения рождаемости, что и для России в целом, что связано с уменьшением численности женщин детородного возраста.

«Тем не менее, мы поддерживаем темпы снижения рождаемости. В Дальневосточном федеральном округе по рождаемости являемся лидерами, а в России входим в первую десятку», - сказала Ольга Балабкина.

В рамках реализации Указа Главы Республики Саха (Якутия) Айсена Николаева от 14 февраля 2019 г. № 367 «О дополнительных мерах, направленных на поддержку рождаемости в Республике Саха (Якутия)» в 2019 году более 9 тыс. семей получили материальную поддержку в связи с рождением детей.

Ольга Балабкина, отвечая на вопрос по поводу критики Президентом страны в адрес регионов ситуации с созданием ясельных групп в дошкольных учреждениях, отметила, что в Якутии работа

ведется, потребность в местах для детей ясельного возраста большая, и в 2020 году работа будет продолжена за счет строительства новых объектов, в том числе за счет реализации национального проекта и создания дополнительных мест в частных дошкольных организациях. «Вопрос на контроле у Главы республики», - подчеркнула вице-премьер.

Напомним, в Якутии план 2019 года по обеспечению местами детей до трех лет выполнен, создано 1402 места.

Останавливаясь на ежемесячных выплатах малоимущим семьям на детей до 7 лет, обозначенных в Послании главы государства, Ольга Балабкина, заявила: «Эта мера и относится к категории сенсационных и беспрецедентных. В принципе нет государства в мире, которая оказывала помощь при рождении детей, выплачивало пособие до 7 лет. Как правило, и в советский период эти тенденции были до полутора лет, до трех лет, теперь впервые до 7 лет».

Каждая семья в республике с доходом ниже прожиточного минимума получит ежемесячно 8 930 рублей на каждого ребенка в возрасте от 3 до 7 лет.

По оперативной оценке прогнозируется, что в республике получателями ежемесячного пособия на ребенка в возрасте от 3 до 7 лет станут 11,2 тыс. семей с доходами ниже прожиточного минимума, в которых проживают 24,2 тыс. детей указанного возраста.

«Вчера новый председатель Правительства РФ Михаил Мишустин дал соответствующее поручение министру финансов РФ в течение одного месяца внести в Государственную Думу РФ изменения и дополнения в бюджет РФ в этой части, то соответственно после изменений в федеральный бюджет, а это федеральная поддержка, мы внесем соответствующие изменения в бюджет республики, и мы планируем решить вопрос, как можно скорее, в ближайшие месяцы», - сказала Ольга

Балабкина.

Другой мерой поддержки семей с детьми, озвученной в Послании главы государства, стало качественное бесплатное горячее питание для школьников.

В республике количество обучающихся с 1 по 4 классы в 2018-2019 учебном году составило 61565 детей, охват горячим питанием - 100%. В данное время бесплатным питанием обеспечивают детей из малоимущих семей. Задача - сделать бесплатным для всех детей с 1 по 4 классы.

Вице-премьер республики подчеркнула, что школы республики готовы. Министерство просвещения РФ собирает заявки по оснащению школ оборудованием. Эту работу в настоящий момент муниципальные образования начали.

В соответствии с Посланием Президента страны границы материнского капитала расширены, сумма увеличена. В республике вопрос об индексации республиканского материнского капитала будет рассмотрен правительственной комиссией по бюджетным корректировкам по планированию бюджета на следующий год.

В 2019 году размер выплаты составил 139 717 рублей. По итогам 2019 года 3137 семей получили сертификаты о праве на республиканский материнский капитал «Семья» при рождении третьего и(или) последующего ребенка, из них 2984 семей распорядились средствами на общую сумму 405,4 млн. рублей. В 2020 году размер пока составляет 139 717 рублей.

«Сейчас ведутся различные дискуссии по трате материнского капитала. Позиция государства - материнский капитал должен вкладываться только в будущее детей», - сказала Ольга Балабкина.

Пресс-служба Главы Республики Саха (Якутия) и Правительства Республики Саха (Якутия).

— УЛУУСКА — БУ КҮННЭРГЭ —

ОЙУУР БАҢААРЫТТАН СЭРЭХТЭЭХ БУОЛУОБУН

Тохсунньу 21 күнүгэр улуус дьаһалтатын мунньахтыыр саалатыгар Саха Өрөспүүбүлүкэтин тыаны харыстааһынга департаментын салайааччы Инокентий Кычкин уонна Саха Өрөспүүбүлүкэтин «Якутлресурс» ГАТ генеральной дирижэтин солбуйааччы Спартак Иванов кыттылаах ойуур баһаарыттан сэрэхтээх буолууга мунньах буолла. «Чурапчы улууну 2019 сыллаабы тыа баһаарын сезонун түмүктэрэ уонна 2020 сылга ойуур баһаарыттан көмүскэниини сорукара» дьээн боппуруос көрүлүнэ. Мунньабы улуус баһылыгын

бастагы солбуйааччы Алексей Ноговицын салайан ыытта. Нэһилиэк баһылыктара, тэрилтэ салайааччылары кыттыыны ыллылар.

Алексей Ноговицын Чурапчы улууну ааспыт сылга ойуур баһаарыттан харыстаныы үлэһэрин билиһиннэрдэ, инники сорукарга тохтоото.

Инокентий Кычкин ааспыт сылга өрөспүүбүлүкэ үрдүнэн ойуур баһаарыттан көмүскэниини үлэһэрин сиһилии билиһиннэрдэ, быйылгы сылга сорукары туруорда. Дагылааччыт кэпсириин экранга слайдалар ситэрин бигэрдиэр. Кини баһаардар турууларыгар дьыл-күн туруга улахан оруоллаабын эттэ, үксүгэр этинтэн, дьон уоту сэрэбэ суох туттууларыттан тахсар дьон тоһоболоон бэлиэтээтэ. Баһаары сэрэтиигэ ыһыттылар үлэлэр, уот тулар түбэлтэтигэр умуруорар дьаһалы тутатына ылыы улахан оруоллаахтарын эттэ. Чурапчы улууну 2 баһаар түбэлтэтигэр тахсыбытын тутта түмсэн умуруоран, хоромньуну таһаарбатахтарынан махталын тигэртэ. Дагылаат сүннүүнэн элбэх ыһыты кириэн эппиэттэнэ.

Кэпсэтиигэ Хадаар нэһилиэгин баһылыга Иван Васильев баһаар турдагына, улахан хоромньу тахсытыттан эрдэттэн сэрэниигэ 3-түү нэһилиэги

холбоон, тизиниикэни аһыырга туруоруста. Баһаар бардагына улахан иэннээх сир умайар куттала баарынан, кураан турдагына, үрэх сирдэргэ болломтону күүһүрдэргэ эттэ.

Хайахсыт нэһилиэгин баһылыга Тарас Тарасов баһаары утары сэрэтэр үлэбэ былакааттар, баннердар оруолларын бэлиэтээн туран, опор эргэриитэринэн, сорохторо сууллубуттарынан, сананы онорторорго этии киллэрдэ. Кэпсэни кэмнэ оттоммот сир элбээбитинэн, сир-дойду ланха отунан саба үүммүтүнэн, өртөөһүнү бэрээдэктээхтик, кэмигэр тэрийэн ыһтарга туруоруста.

Чурапчы нэһилиэгин баһылыга Владимир Сивцев улуус киинэ сылтан сыл кэнээн, улаатан иһэринэн, дьиз-уот ойуурга чугаһырын бэлиэтээтэ, итинни ыраатыннан кэрдигэ көнүл ылыыга өйдөспөт быһыыны көннөрөргө туруоруста.

Хатылы нэһилиэгин баһылыга Ульяна Атласова манньк мунньахтар сыл аайы ыһыттыларын, онно кирибит этиилэр, туруорсуулар болломтоҕо ыһыттыларын бэлиэтээтэ. Сайын окко кириэх иннинэ тустаах тэрилталар нэһиликтэргэ сэрэтэр үлэни ыһталларыгар эттэ.

Мунньах түмүгэр рекомендация ыһылынна.

Алексей СЛЕПЦОВ.

КИНИЛЭР СЫРДЫК ААТТАРА УМНУЛЛУБАТ

аймаабыт, олус элбэх сүтүктээх, харах уулаах 5 сыл устата барбыт сэрии туһунан докумуоннарда олобурут уус-уран айымнылар, хаһыаттарга ыстатыйалар, киинэлэр, о. д. а. үйэтитэр матырыяаллар тахсыталаатылар, билигин даҕаны бу тизмэ умнуллубат.

Чурапчылар Аба дойду сэриитигэр кыттыыларын туһунан нэһиликтэр таһаартарбыт устуоруйаларын кинигэлэригэр, сурунаалларга, хаһыаттарга сырдатыйыннылар. Бу тизмэбэ Аба дойду сэриитин кыттыылааба, „Аба дойду сэриитин 1-кы истиэпэннээх“, „Албан аат“ 3-с истиэпэннээх уордьаннар кавалердара, „Бойобуой үтүөлэрин иһин“, „Кенигсбери ылыы иһин“ мэтээллэрдээх, Саха АССР үтүөлээх учуутала, Чурапчы оройуонун, Болугур, Чурапчы нэһиликтэрин

Бочуоттаах П. А. Ойуунускай аатынан Судаарыстыбаннай бириэмийэ лауреата Иван Михайлович Павлов утумнаахтык, сыралаһан үлэлээн барыта 29 кинигэни таһаартарбыта, элбэх ыстатыйалары суруйбута.

Кини Кыайы 70 сылыгар „Чурапчылар – Ийэ дойду көмүскэлигэр“ диэн таһаартарбыт кинигэтигэр суруйарынан, Чурапчы улуусун сэриигэ барыта 2170 киһи ынырыллыбыта, ол иһигэр үлэ фронтугар 281 киһи сылдыбыта. Кинилэр ортолоругар учуутала—210, комсомоллааба—376, эргиллэн кэлбэтэхтэрэ—975, ол иһигэр үлэ фронтунан—14, эргиллибиттэрэ—1195, ол иһигэр үлэ фронтунан—267. Барыта эпписирдэр—67, уордьаннаахтар—130, мэтээллээхтэр—171. Маны таһынан атын оройуон, уобалас дьоно үлэли кэлэ олоһон, 313 киһи

ынырыллыбыта.

Кыайыны уһансыга колхуостаахтар тыылга күүстэрин харыстаабакка, күннэри-түүннэри сыралаһан үлэлээбиттэрэ. Кураан, сут сыллар да турдаллар, сүөһүлэрин, сылгыларын улаханлык энчирэппэтэхтэрэ. Хоту Кэбээйи, Булун оройуоннарыгар күүс өттүнэн көһөрүллүүгэ сылдьан, эрэйи-муну көрсүбүттэрэ. „Сага олох“ хаһыат эрдээксийэтэ Кыайы 75 сылыгар аналлаах анал рубриканы аһан үлэлэтэр. Ахтыыларгытын, ыстатыйаларгытын биһиги эрдээксийэтигэр тус бэйэбит эбэтэр почта, атын да сибээс көрүгүнэрин нөнгө тиксэрэргитигэр көрдөһөбүт. Хаартыскалар төннөрүллэллэр.

„Сага олох“ РИХ АУ салаатата.

ПОБЕДА! 1945–2020

Быйыл саас ыам ыйын 9 күнүгэр Сэбиэскэй норуот Аба дойду сэриитигэр кыайыны ситиспитэ 75 сыла туолуоба. Бу улахан суолталаах даатаны Бүтүн Арассыйа, аан дойду дьоно-сэргэтэ кизинник бэлэтиэхтэрэ. Норуоту атыяхтах уу курдук

Сэрии уоттаах толоонугар

Биһиги дьэиз кэргэнтэн Аба дойду сэриитигэр биэс уол араас сылларга утуу-субуу барбылпыт. Адам Терентий Федорович оччолорго 70-ча, ийэбит Вера Давыдовна 60-ча саастаахтара. Адам кэнники кэргэнттэн ахсыа этибит. Оччолорго дьоммут Чурапчы улуусун Арыылаах нэһилиэгин орто сэниэ бааһынай хаһаайыстыба ыала этилэр.

Оччотообу сана үөрэх тэнийэн эрэр кэмигэр барыбытын оскуолаба хабан үөрэппиттэрэ. Мин биригэ төрөөбүттэрбиттэн саамай кыралара этим. Биһиги үөрэнэр сылларбытыгар үксүгэр сут-кураан буолара. Онон ас-танас тийбэт кыһалбатын оҕолор бары билэн улааппылпыт. Мин түөрт кылаастаах начаалынай оскуолабар дьэизбиттэн биэс килэмизтир сиртэн сылдьан үөрэммитим.

Сэрии саҕаланарыгар 1941 с. Кытаанах ситэтэ суох орто оскуолатыгар үөрэнэrim. Мин сэриигэ убайдарым кэннилэриттэн 1943 сыллаахха бэс ыйыгар Дьоккуускайга лицейгэ (билиһинтэ 8-с гимназия) 8-с кылааска үөрэнэ сылдьан, ийэлээх аҕабын көрсүбүккэ эрэ, бэбизскэнэн суһаллык хомунан барбытым. Фронтка Лена өрүс устун «Москва» диэн сүдү улахан пассажирдары таһар маһынан оттуллар борохуонка тизин иллиттэрэ. Өрүс төбөтүгэр Усть-Кут ыстаансыаба аҕалан сүөхээбиттэрэ. Сайын силигилээн, сир-дойду күөбүнэн долгуан олооро. Салгыы массыынанан Загорский орон дэриэбинэбэ аҕалбыттара. Онтон Ангара өрүһүнэн Иркутский куоракка кэлбиппит. Манна ый курдук мас собуотугар үлэлээбиппит.

Иркутский куораттан от ыйыгар пуойаһынан армияба дьэизанаан биэршелонаты Украинаба илдьибиппит. Ол Чугуев дьэиз ыстаансыаба этэ. Оно биһигини мас собуотуопкатыгар үлэлэппиттэрэ. Фронтан олох чугас сир этэ. Ыстаансыаба бастаан тийиитиитигэр бэрт элбэх куорат, дьэиз-уот, пуойастар алдьанан урусхаллана сыталлара көрүөххэ дьулаан этэ. Пуойас умайбыт кыраммата, пушка гильзэтэ сирин бири гына ыһыллан сыталлара.

Оно үлэли сылдьан, сэриигэ тылланан, атырдыах ыйыгар сэриилэһэр армияба собуруу-арбааны фронтка ручной пулемекка иккис нүөмүрдээх стрелок быһыытынан сэриилэспитим. Сэриигэ Чугуев ыстаансыаттан сатыы айаннаан, сэрии бара турар сиригэр инники линияба тийбиппит. Аара баран иһэн көрдөххө, сэрии буолбут сирэ наһаа курус көрүннээбэ: тыа мастара быһыта ытыллан, быһабыһыттан үөһэ өтгө тостон аллараа намыһыан тураллара. Кураанах, иччитэхсийбит, оһобун эрэ турбата хорхойон көстөр дэриэбинэлэр, хөңүс уутугар киһи өлүгэ — ити барыта киһи кутун-сүрүн баттыра.

Аара айаннаан иһэн, бири умайбыт дэриэбинэбэ тохтоон, полевой куухунаны кэтэһэ турдахпытна, „Рама“ диэн ньиэмэс сөмөлүөтэ эргийэ көтөн иһэн бомбалаабыта, сыалыгар тийбэккэ, ыраах хонууга эстэн дэлбэритэ баран сирин-уотун өрө дьигиһиппитэ. Ити — мин маннайгы өстөөх сэриитин сэбин уодаһынын көрүүм этэ. Сөмөлүөтүрдүбүтүнэн эргийэн

ааспытын бинтиэпкэнэн ытаары, саабын сулбу тардан ылылпын, хамандырым саабын умса охсон кэбиспитэ. Сөмөлүөт сүрдээх чугас этэ. Ити курдук сатыы айаннаан иһэн, түүн бири дэриэбинэбэ тохтоон утуяа сытан дьэиз, сир дьигиһийэриттэн уһуктан кэлбитим. Ньиэмэстэр дальнотойнай пушканын ытыалыыллар эбит. Онтукалара биһигиттэн ыраах да эһиннэр, бу баар курдуга. Ыарахан снаряд көтөн иһэн иһириэр тыаһа улаханлык салгытынанара, киһи уйулбатын сүтүгү оборон ылар курдуга. Ити түүнү быһа ытыалаабыттара да, биһиги бойобуой чаасытыгар туох да сүтүгү оһорботоҕо. Ылпыт снарядтара сороҕо эстибэккэ, таах сирин дьөлө түһэллэрэ.

Аара айаннаан иһэн көрдөххө, сэрии бара турар сирэ биллэрэ. Ыраах саҕаахарт уотун курдук бирикэм буруо өрүкүөн көстөрө. Ити курдук айаннаан, инники кирбиигэ кэлбиппит дьэ, билиһинэ. Аара иннибитигэр полевой куухуна снарядка талтаран түөрүллэ сытара, эстибит пушка ботуруона, бинтиэпкэ гильзалара ыһылла сыталлара. Ити биһиги иннибитинэ улахан сэрии буолан ааспыт бэлэитэ этэ.

Бу кыргыһы буолбут сириттэн кэһэ борук-сорукка бири сиргэ тийэн, урут хаһыллыбыт бэлэм траншеяба тохтоттулар. Иннибитигэр тыа, томтор быһыһыгар дьэизлэр барыһан көстөллөрө. „Итиннэ ньиэмэстэр бааллар“ диэн буолла. Түүнү быһа манаһан көрдүбүт да, им-дьым, хабыс-хараҥа. Ол дойду түүнэ наһаа хараҥа эбит — киһи 2 мистэрэ сиртэн ордуу ыраабы көрбөт. Халлаан сырдыгы көрбүлүт,

Три славных землячества в войне в личной вой. Афганский, Наваста и Петр у победы в сражении.

иннибитигэр кизин хонуу хортуюппуй буолара эбит. Ол нөнгө өттүгэр дэриэбинэ энээрэ күлүгүрэн көстөрө. Борук-сорук буолуута биһиги минометчиктарбыт кыратык ытыалаан баран тохтоон хааллылар. Ньиэмэстэр итиннэ хардардахтара буолуо, алта уостаах минометтарынан ытыалаабыттара кэтэхпитигэр эстэн либигирэппитэ. Күнүс, күн тахсыыта, мин аттыбынаабы траншеяттан бири саллаат тахсан, иннибитигэр үүнэн турар хортуюппуйга котелоктаах баран иһэн, эмискэ буулдыба табыллан өлөн түспүтэ. Бири киһи олоҕо бүттүбэ ити. Ол — ньиэмэс снайперын үлэтэ этэ.

Ити курдук сэрии хонутугар тийбиппит. Ыарахан сүгүһэрибит киһини наһаа илиһиннэрэрэ. Ручной пулемет икки диискэтэ, бойобуой бинтиэпкэ, сүүһүнэн аабыллар ботуруон ыйааһына, икки противотанковий граната, котелок, бойобуой лаппаахы, суухара, туустаах балык, шинель — ити барыта холбоон, 30-чаба чугаһыыр килэ буолара. Маны барытын саллаат сүгэн, стройтан хаалбакка, кумах, бадараан устун сиирэ-халты үктээн айанныыра. Аны санаатахха,

адэрбит бэрт буолан тулуйдахпыт.

Ол курдук айаннаан, сарсыарда Дон өрүс Донецк дьэиз салаатыгар тийдибит. Аһапакка да, тутатына, туоратан киһиэн бардылар. Туох да муоста да, ты да суоҕа. Ким харбаан, ким өрүһү туора боробулуоха тардыллыбытын устун тутуһан, кэспитинэн бардыбыт. Өрүһү туораан ортолосон эрдэхпитинэ, ньиэмэстэр нөнгө өттүттэн, мыраан үрдүгэр көстөр куорат энээрбиттэн, уот холоругу төлө тарпыт курдук, үрдүбүтүгэр үөһэттэн таннары ытыалаан киһиэн бардылар. Манна ууга элбэх киһи кыйгылланан өрүскэ тимирбиттэрэ. Ньиэмэстэр сарсыардаттан кизэ күн киһирэр дьэри өрүс салаатыгар хаайтара сытар саллааттары кыргыбыттара.

Манна сөмөлүөтүнэн дальнотойнай ыарахан пушканын, пулеметуна, автоматынан күнү быһа тохтоло суох сэриилээбиттэрэ. Ити түмүгэр кизэ харана буолбутун кэннэ төттөрү хомуллан тахсыытыгар тохсуо эрэ хаалбыт этибит, уоннаабыт сэрии толоонугар кыргыллыбыттара. Маннай киһирэбитигэр 900-чэкэ этибит быһыылааба, бу алдьархайга киһиэ киирээт түбүһүн, тыһынаах ордуулуун саҕабын эрэ. Бу өрүһү туорааһынна маннайгы нүөмүрдээх пулеметчиһим снарядка табыллан өлбүтэ. Мин снаряд тоҕо тэбэн таһаарбыт буоругар көмүллэн хаалбыт этим. Итиннэ дейөн нэдиэлэ курдук мэй-тэй сылдыбытым.

Саҕамматха өрүһү туорааһын кэнниттэн, сыннаппакка да, инчэйбит синиэлбитин куурдубакка да, сарсыарда халлаан сырдыгыта эбии пополнение кэлбитин кытта холбоһон, эмиз атын сиринэн түүнү быһа сатыы айаннаан мырааннарда кэлбипит. Мырааннар икки ардылара наһаа дириң хаспах этэ. Биһигини аһаҕас мырааны таннары хамандырыбыт атаакаба киллэрбитэ. Мырааммытын ортолук киһиэн эрдэхпитинэ, ньиэмэстэр утары күүстээх уоту аспыттара. Тыа быһыһыттан пулеметчик ытар уота көстөрө. Икки пулемет киһирэсти сыыйылар буулдыата буруо курдук субулла сытара. Мин сүүрэн киһиэн иһэн, икки хахыйах баарыгар сыстан бизрэн, бинтиэпкэбинэн ол пулеметчиһи ытаары кыһаан онгостон эрдэхпинэ, иннибэр чугас снаряд эстэргэ дылы этэ да, соботохто сирэйбин ким эрэ мас дүлүнүнэн охсорууу дойдуһун түһэрбитэ. Өйбүн төһө өр сүтэрбиппин билбиппин эрэри, соботохто уһукта бизрбит курдук олоро бизрдим. Арай туғум да ыалдыбат курдук. Тураары инним дьэки көрүөх буолбутум, аһаар харадым туғу да көрбөт. Ону буор киһиэбэ диэн илиһибинэн ыраастыы туора соллутум, сирэйим анар өттүттэн илиһибэр топору эти харбаан ыллым. Илиһибин көрбүтүм — барыта хаан билик буолбуттан соһуйан, долгуан уһа санныбар баар үрүсээгим быатын төпөрүтүөх буолбутум, санныбар ырбаахым нөнгө сымнаҕас сылааһы илиһибин топору харбаан ыллым. Хааннаах эти харбаан, бааһырбылпын дьэ биллим. Ити икки ардыгар мырааны үөһэ армян дуу, таджик дуу уола соһон таһааран эрэрин, тыа быһыһыгар баар санбатка таһааран эпэрээссийэлээн, тырыта-хайыта быһалларын түг-тан, түүл курдук өйдүүбүн.

Ити курдук, 1943 с. атырдыах ыйын 17 күнүгэр сарсыарда икки сиринэн ыараханнаахха айанан, сэрии толоонуттан туораабытым. Ити кэнниттэн Куйбышев, Саратов, Красноярский куораттар байыаннай госпиталларыгар икки төгүл эпэрээссийэлээн, 9 ый устата эмтэнэн, дойдубар 2-с группалаах инбалит буолан эргиллибитим.

Петр КАРСАНАЕВ,

Аба дойду Улуу сэриитин 1-кы истиэпэннээх уордьан кавалера, «Германияны кыайыи иһин», «Бойобуой үтүөлэрин иһин» мэтээллэр хаһаайыннара.

Төрөөбүт соругум

Чурапчы улуунун үөрэбин салалтатын «Сана олох» хаһыакка анал сыһыарыыта

САЛАЙААЧЧЫ КОЛОНКАТА

Биһиги улууспутугар цифровой үөрэхтээһин хайысхата утумнаахтык сайдар. Олохтоох инициативалары өйүүр федеральнай бырагыраама нөнгү Мугудай «Чуораанчык» уһуяаныгар цифровой эйгэни, оскуоланы кытта ситимнээх үөрэби тэрийиңгэ, оёо тулалыыр эйгэтин үөрэтэн, бырайыакты үөрэнэригэр «ЭКОквантум» олоххо кириэн, 4 кейс-бырагыраамаанан үлэлибэ. Г.П. Башарин аатынан Сылан орто оскуолата «Тыя оскуолатын усуллубуйатыгар SMART үөрэх эйгэтэ» бырайыагы көмүскээн, медико-биологическай, агротехнологическай хайысхаларыгар медицина симуляционнай кабинета нейробиология бырагыраамалаах аппараттарынан, практической тренажердарынан толору хааччылына. Маны тэнэ эмтээх оттортон интэртээх чэйи онорор усуллубуйа тэрилинэ, ХИФУ Автодорожнай факультетын нөнгү «В» категориялаах суоптар идэтигэр үөрэтэр үөрэх аһыллыа. Бырайыгалыстыба отчуотугар бу үлэни сырдатарга бэлэмнэнэллэр.

Саха Өрөспүүбүлүкэтигэр Патриотизм сыла биллэриллэн, улууска бу үлэни үөрэх салалтата иилиригэр-сабалырыгар эппизитинэ сүктэрилиннэ. Улуу Кыайы 75 сылын көрсө, үүнэр көлүөнэни патриотическай илтии күүһүрэр. Төрөөбүт дойдуга бэриниилээх буолууну уһуяантан сабалаан, уопастыбаннас кыттылаах, бары үөрэх тэрилтэлэрэ күүскэ ылсан үлэлиэхтээхпит.

И.М. Павлов аатын сүгэр Чурапчы орто оскуолатын «Эдэр карбышевтар» тохсунньу 24 күнүгэр Дьоксуоскай куоракка ДОСААФ баазатыгар ытыллар Арасыйыайинженернэйсэриилэринкүнүгэркыттыыны ылыахтара. Хайахсыт орто оскуолатыттан 11, Д.П. Коркин аатынан Чурапчытаагы Ыспартыбынай интэринээт-оскуолаттан 7 үөрэнээччи, Таатта улуунун Дьоксогон оскуолаттан 15 үөрэнээччи Карбышевскай байыаннай-инженернэй юнармейскай этэрээккэ кириэхтэрэ. Муус устар бүтүүгүгэр дириэктэр М.В. Дьяковскай салалтатынан Ильмень күөлгэ Чурапчыттан уонна Таатта улууттан үөрэнээччилэр көрдүүр этэрээттэрэ хомуурга барыахтара.

Улуу Кыайы күнүн көрсө үгүс былааннаах

үлэ, аахсыйалар ытыгылыахтара. Биһиги улууспутугар Алабар оскуолата Гавриил Дмитриевич Протодаконов, Хатылы оскуолата Василий Сергеевич Соловьев-Болот Боотур, Улахан Күөл оскуолата Афанасий Акимович Макаров, Чурапчы гимназията Степан Кузьмич Макаров, Хадаар оскуолата Семён Дмитриевич Флегонтов, Мугудай оскуолата Дмитрий Данилович Красильников, Соловьев оскуолата Петр Митрофанович Васильев, Чурапчы оскуолата Иван Михайлович Павлов, Түөйэ оскуола-саада Анастасия Тихоновна Старостина ааттарын сүгэллэр. Ийэ дойдуга бэриниилээх буолуу холобурун көрдөрбүт аёо көлүөнэ албан ааттаах суолун, хорсун буйууннар ааттарын үйэтитэр, көлүөнэттэн-көлүөнэбэ тиэрдэр ытык соругу-топорон, бары үөрэх тэрилтэлэрэ ытыллар дьаһалларга көхтөөхтүк кыттыахтара, үөрэхкэ, үлэбэ үрдүк көрдөрүүлэри ситиһиэхтэрэ диян эрэнэбит.

Юрий Павлович ПОСЕЛЬСКИЙ,
үөрэх салалтатын начаалынньыга.

Оскуолаба кириэн иннинээбэ саастаах оёолору иити-үөрэтии, сайыннарыы сана кэм ирдэбиллэнэн уларыан иһиэхтээх. Хас биірдии төрөппүт оёотун аныгы ирдэбилгэ эппизиттир, бары өттүнэн толору хааччылылаах уһуяанна сайыннарыан бабарар.

Төрөөбүт Төлөйбөр 2002 с. алтынньы 22 күнүгэр сэбиздиссэинэн ананан тахсыбыт сылбар, дьыссаат турар миэстэтин уларытан, сыбаайа үрдүгэр түһэрэн, үгүс үлэни-хамнаһы, сыраны көрсүбүпүт. Ол да буоллар, уһуяааммыт көһөрүллэн тутуллубутун үрдүнэн, муостата хамсаан, 2004 с. халытаалынай өрөмүөн оһоһуллубута. Ити кэмтэн сабалаан, сана уһуяаны туруорсарга сыал-сорук туруорунан үлэлээрэ санаммытым. СӨ Бырайыгалыстыбатын отчуотугар Төлөй нэһилиэтин саамай кизн туттар дьонун Самсон Егорович Сивцевы, Василий Васильевич Смирникову кытта субэлэһэн баран, сана уһуяан тутуутугар суругу бэлэмнэн туттарбыппыт.

2010 с. сана таас уһуяан тутуутун болпуруоһа күүскэ турбута. Смета бырайыагын докумуона оһоһулларыгар, «Кустук» уһуяан кэлэктибэ «Барыта оёолорбут тустарыгар» диян аахсыйа кизэтин тэрийбиппит түмүгэр, уһуяан, маһаһын, ОДьКХ, оскуола, олохтоох дьаһалта үлэһиттэрэ биір күннээх хамнастарын, пенсионердар 500 солк. харчынан, уһуяан төрөппүттэрэ туора турбакка, 500 солк. көмөлөһөн, барыта 132 тыһ. солк. уу харчынан кирибэ. Ону таһынан, очкологро, «Олокоос» бааһынай хаһаайыстыбатын салайар Василий Васильевич Смирников, олохтоохтор Анастасия Михайловна, Сергей Сергеевич Сивцевтэр, Елизавета Алексеевна Заровняева, оскуола садалтата, Самсон Егорович Сивцев дьиз кэргэнэ, Семен Семенович Максимов сылгы, сүөһү биэрэн, тус кылааттарын киллэрбиттэрэ.

Эдэрдии эрчимнээх, сатабыллаах салайааччы Николай Аммосов туһааннаах дьону кытта ыкса үлэлэһэн, 2014 с. олунньу 28 күнүгэр 75 миэстэлээх сана таас уһуяааммыт акылатын түһэрэн, Яков Ананьевич Ефимов салайааччылаах, 22 үлэһиттээх «Северный дом» тэрилтэ ылсан үлэлэһэн, икки этээстээх уһуяааммыт дьизин көндөйө тутуллубута. Тутуу үлэтэ этэннэ ытылларыгар уһуяан үлэһиттэрэ туора турбакка, араас субуотунньуктары тэрийэн тэннэ үлэлэстилэр. Кизн тутта ааттаахтын баһарабын Төлөй нэһилиэтин олохтоохторун тутуу матырыяалын, хара буору таһарга күүскэ үлэлэспит — тырахтарыыс А.Д. Дьяковскайы, тыаттан мас кэрдэн киллэрэн күрөө оһоруутугар, тутуу матырыяалларын сүөхээһинигэр, бырабыллыбыт гараһы күһүн өрөмүөннээн, тутуу

Дьоллоох оёо саас туһугар

үлэһиттэрин массыыналарын туруоралларыгар көмөлөспүт биһиги уһуяааммыт үлэһиттэрин Н.Н.Крюковы, И.И.Чепаловы, А.В. Иванову, завхоз Н.Н. Николаевы. Олохтоох нэһилиэтин тутааччылары сайыны быһа 1,5 сэнтинээр үүтүнэн, иһэр уунан хааччылыта. Итиччэ сабаламмыт уһуяан ситэн-хотон үлэбэ кириэрин хас биірдии нэһилиэк олохтооёо эрэнэ күүппүтэ. Ол эрэри араас экономикай биричиинэнэн тутуу үлэтэ тохтообута.

Онтон ыла балаача бириэмэ аастар даһаны, 2019 сыл сааһыттан сабалаан бадэрээччит «СКС Регион» генеральнай дириэктэрэ Дмитрий Анатольевич Кириллин, «Веста» ХЭТ Иннокентий Иннокентьевич Аммосов салайааччылаах тутааччылар таас уһуяааммыт тутуутун сабалаан, ахсынны ыйга, Сана дьыл сабана, кэрэ көстүүлээх, аныгылыы дизайннаах, кизн-куон, сырдык, оёолору толору сайыннарырга аналлаах интерактивнай үөрэх тээбириннэринэн, тупсабай миэбэллэн хааччылыбыт уһуяааммытын астыбыт.

Хайа да эйгэбэ чабылхай, дьону батыһыннаран, мэлдьи инники сылдьар дьон баар буолаҕлар. Төлөйүн ыччага үүнэрин-сайдарын туһугар бэриниилээх үлэтин, ахсаабат кыһамнытын үрдүктүк сыаналаан, нэһилиэк олохтоохторо туруорсан, уһуяан кэлэктибэ өйөөн, Дьокутааттар улуустаагы Сэбизтэринэн 2019 с. сэттинньи 26 күнүнээбэ 78 №-дээх уураабынан сана таас уһуяааммытыгар Арасыйыа үтүөлээх фермерин, Арасыйыатаагы бааһынай хаһаайыстыба уонна Тыя хаһаайыстыба ассоциациятын XI, XIV, XX, XXV сийиэстэрин дэлэгэтин, Төлөйдөөбү «Олокоос» бааһынай

хаһаайыстыба, салайааччытын, уһуяан попечителен, Төлөй нэһилиэтин патриот олохтообун — Василий Васильевич Смирников аата сизэрдээхтик интэрилиннэ.

Хааныстыбалаах үөрэхтээһини тэрийи, иити-үөрэтии хаачыстыбатын үрдэти хайдах даһаны төрөппүт, уопастыбаннас кыттыта суох кыайтарбат суол. Ол иһин уһуяааммыт «Аһаҕас эйгэ ситимэ» сетевой бырайыакка үлэлэһэн (салайааччып.н.к. Т.А.Макарова) ситимнээх үөрэхтээһин сүрүн тускула «Куолаан иити», ол аата бары бүтүүн нэһилиэтинэн — уһуяан саастаах оёо, алын кылаас оёолоро, иитээччилэр, уһууталлар, төрөппүттэр, нэһилиэк олохтоохторо бары биіргэ үлэлээн, оёо алтыһыпта, сэхэргэһи, эдэрдэр кырдыабастар нөнгү өбүгэ үгэһин кырачааннарга тиэрдэбит. Оёону бэйэтин баһатынан, дьобурунан сайыннарыы усуллубуйатын тэрийэбит, араас саастаах, дьобурдаах дьону кытта бодоруһа, алтыһа, санааларын толору этэ үөрэнэллэрин ситиһэбит.

Бу үлэ түмүгэр СӨ Үөрэххэ уонна наукаба министриэстибэтин 2019 сыл муус устар 10 күнүнээбэ 01-10/474 №-дээх бирикээһинэн «Аһаҕас эйгэ ситимэ» сетевой бырайыак иһинэн «Чэпизэн оёо эйгэтэ» тизмэнэн өрөспүүбүлүкэтээбэ инновационнай былаһаакка статуһун ылан көхтөөх үлэни ытабыт. Уһуяаннар биір сыаллаах-соруктаах хардарыта үлэбит уопутун тарбатыы, байытыһы, сыһаны-халтыны туоратыһы — бу билинни кэм технологията буолар.

Баһа санаабыт сана уһуяааммыт таас дьизитин боруугун атыллары туран, бүтүн кэлэктиип аатыттан сана уһуяаны тутууга туруулаһан үлэлээбит үгүс үлэни, араас

ыарахаттары көрсүбүт тустаах салайааччыларга, чуолаан улууспут дьаһалтатыгар — Андрей Тимофеевич Ноговицынна, Алексей Алексеевич Ноговицынна, исписэлиистэргэ Руслан Григорьевич Васильевка, Афанасий Афанасьевич Степановка, Александр Александрович Ефремовка, дьаһалта юриһыгар Василий Васильевич Хомлодревка араас быһаарыллыбат болпуруостарбытын туруорсан, тэннэ үлэлэһэн кэлбиттэригэр махталбыт мунура суох. Ону тэнэ үөрэх салалтатын начаалынньыга Юрий Павлович Посельский, уопсай үөрэхтээһин уонна методическай хааччыыы отделын оскуола иннинээбэ үөрэхтээһиннэ тутуу үлэһитэ Маргарита Прокопьевна Оконешикова биһиги кыһалҕабытын өйдөөн, үлэни тэрийэн, дизайнна, сууйууга-хомууууга, таныыга Чурапчы улуунун үөрэх тэрилтэлэрин үлэһиттерин, уруһуйдууттарын көмөлөрүнэн уһуяааммыт тупсан, бэлэм буолан, сүргэбитин көтөбөр, санаабытын кынаттыыр. Кэлэн көмөлөспүт дьоммутугар истин махталбытын тиэрдэбит. Телэйүм дьонно-сэргэтэ эмиз туора турбакка, тус кылааттарын киллэрэн, ыра санаа оностубут өссө биір таас мэндизмэннээх дьиз дьэндэйдэн, оёо уһуяанын сырдык дьизте олоххо кирибэ.

Төрүт дойдуларыгар бэриниилээх дьонноохлутунан кизн туттабыт, кинилэргэ туйгун доруобуйаны баһарабыт, туппуктут тупсан, санаа хоту табыллан истин!

Зоя Дмитриевна ДЬЯЧКОВСКАЯ,
Төлөй «Кустук» уһуяанын сэбиздиссэйэ.

Муусука алыбар ылларан

Галина Игнатьева

Муусука дыкти, күүстээх алыба ханнык бабарар киһи кутун-сүрүн, исэйгэтин сайыннарыыга, байытыга сабыдыала улахан. Саха Өрөспүүбүлүкэтин бастаагы Бэрэсидьиэнэ Михаил Ефимович Николаев олохтообут «Муусука-барыбытыгар» бырайыага улуустугар 2014 с. сааламмыта.

Үөрэх эйгэтигэр муусука учууталларын, уһууһу муусукаалынай үлэһиттэрин сэбиэтэ (салайааччы Е.П. Оконешникова) тэриллиэн үлэлээн, бырайыак олоххо кириитигэр кэскиллээх укулааты уурда. Муусука учууталларын түмөтүн алтыс сылын С.А. Новгородов аатынан Чурапчы оскуолатын – «Дархан Кыһатын» муусукага учуутала Галина Николаевна Игнатьева үрдүк таһаарылаахтык салайан үлэлэтэ сылдьар.

Галина Николаевна – Хатылыттан төрүттээх, 2000 с. 2 №-дээх Дьокуускайдаагы педучилищени бүтэрэн, муусука учуутала уонна муусукаалынай салайааччы идэтин баһылаабыта. Кэлин, 2005с. М.А. Шолохов аатынан Москвагаагы судаарыстыбаннай аһаас педагогической университетка психолог, психология преподаватель идэҕэ үөрэммитэ.

Быйыл 20-с сылын муусука учууталынан үлэлиир. Бэринилээхтик, айымнылаахтык үлэлиир учуутал үөрэнээччилэр муусукага сатабылларын, толоруу маастарыстыбатын диригинник сайыннарар. Кини

уроуктара бэйэ-бэйэлэригэр маарыннаспаттар, хас бириддиэлэрэ туспа толкуйдаах бэлэмнээх буолан, ураты хатыламмат сүрүннээхтэр, толору ис хоһоонноохтор. Үөрүүлээх, умсугутуулаах эйгэни үөскөтөн, албэх оҕо киннээх талаһар. Куруук сананы, сонуну көрдүүр педагог «Муусука-барыбытыгар» бырайыак чэрчитинэн муусуканы үөрэтии бырагырааматын киллэрсбитэ, Э.Б. Абдуллин бырагырааматынан экспериментальнай үлэҕэ кыттыбыта.

2009 с. «Муусука – оҕо кэрэҕэ тардыһытын тирэҕэ» бырайыагынан улууска бастаабыта. Регионнаагы «Хотугу сулус» телевизионнай куонкурс (2010с.), улуустаагы мелодист Надежда Макарова ырыаларын куонкурсуугар (2011с.) «Бастыҥ салайааччы» аата ингэрллитбитэ. Учуутал сылыгар «Эдэр кэскиллээх педагог» попечителлэр граннарын, «Сүрэхпин оҕолорго аныыбын» өрөспүүбүлүкэтээги куонкурс «Айымнылаах сыһыанын иһин» анал аат кыайылаабыта (2011). Кини тэрийэн үлэлэппит оҕо уонна учууталлар ансаамбыллара араас куонкурстарга уонна көрүүлэргэ өрүү ситиһиһилэнэллэр, улууска бастыҥ салайааччынан биллэр.

«Поющая школа» как формирование духовно-нравственных качеств личности учащихся общеобразовательной школы» бырайыага Тыя сири педагогической дьаарбанкатыгар лауреат буолбута (2015с., 2016с.).

Педагог үөрэтэрин таһынан, оҕолор чинчийэр үлэлэрин салайан, НПК-ларга ситиһиһилээхтик кыттыбытара. Аныгы олох сиэринэн информационнай технологиялары үлэтигэр хото туттар. Кини бастыҥ уопута улууска, өрөспүүбүлүкэҕэ

тарбана. Кини ытар былааннаах үлэтин түмүгэр араас таһымнаах бырайыактар олоххо киридилэр. Үгэс быһытынан, сылын аайы муус устар ыйга оскуола үөрэнээччилэригэр олимпиада ыытыллар. Хоровой ускуустуба сайдытыгар Чурапчы орто оскуолатын «Ыллыыр оскуола» бырайыага улуус таһымга тахсан, 1500 үөрэнээччини хабаан, Кыайыы паратын биир сүрүн көстүүтэ буолла. Быйыл 5-ис сылын үлэлиир. Ону таһынан «Песни военных лет» хор күрээҕэ сылын аайы үрдүк таһымна ыытыллар. Г.Н. Игнатьева киллэрбит сонун бырайыагынан култуура уонна үөрэх салалталара холбоһуктаах классической муусуканы тарбаттар «Классической муусука эйгэтэ» дьаһалы тэрийэн ыыталлар. Онон хас чэппизр ахсын култуура уонна үөрэх тэрилтэлэригэр, нэһилиэнньэҕэ, оҕолорго композитордар олохторун, айар үлэлэрин радиорубка нөҕүө сырдатар сыаллаах тэрээһиннэр кирибтэтэр.

Галина Николаевна сыраалаах, таһаарылаах үлэтэ үгүс бочуотунай грамоталарынан, махтал суруктарынан бэлиэтэммитэ.

2019 сыл сэттинньи 29 күнүгэр Дьокуускай куоракка «Муусука-барыбытыгар» бырайыак 6 сыллаах дьоро тэрээһинигэр Галина Николаевна «Бастыҥ муусука учуутала» анал ааты ылан, үөрүүбүт мунгура суох. Бу барыта –күүстээх үлэ түмүгэ, бэринилээх үлэтин туоһулуур наҕараада.

Инникитин бырайыак салбанан, сайдан барыаба. Тыһынаах муусука сайдытыгар туһааннаах бырагыраамалар, сана, сонун бырайыактар кириэн иһиэхтэрэ, улуус хас биридди оҕотун сыһыаран, араас таһымнаах күрэхтэргэ сана ааттары, талааннары иитэн таһаарар сорок бука барыбыт иннибитигэр турар.

Евдокия ВАН-ЧУ-ЛИН,
методической отдел исписэлиһэ.

Кэскиллээх иитээччи

Светлана Демьянова

Улуустат кииниттэн 70 км ыраах сытар кэрэ айылбалаах, үтүө-мааны дьонноох Арыылаах нэһилиэгэ сытар. Нэһилиэк тутаах тэрилтэлэриттэн бириддэрэ – «Биһик» уһууһу Чурапчы улуустугар биир бастаагынан аһыллыбыта. Онон туспа суоллаах-иистээх кырдыабыс уһууһу буолар. Кэм-кэрдии аастарын ахсын,

олох сайдытын тэтиминэн сана тосхоллору тутуһан, уһууһу сыйтан сый сайдан, тупсан иһэр. Билигин кэлэктиппитигэр киз көрүүлээх, сонун идэйдээхтэр эдэр иитээччилэр үлэлиллэр. Ол курдук, биир тарбаха баттанар үлэһиттэринэн эдэр иитээччи Светлана Михайловна Демьянова буолар. Светлана – Анаабыр улуустун Сааскылаах нэһилиэгиттэн төрүттээх. СГУ Нерюнгритаагы

филиалын бүтэрэн, 2016 сылтан биһиги уһууһу сыйтан сый сайдан, тупсан иһэр. Билигин кэлэктиппитигэр киз көрүүлээх, сонун идэйдээхтэр эдэр иитээччилэр үлэлиллэр. Ол курдук, биир тарбаха баттанар үлэһиттэринэн эдэр иитээччи Светлана Михайловна Демьянова буолар. Светлана – Анаабыр улуустун Сааскылаах нэһилиэгиттэн төрүттээх. СГУ Нерюнгритаагы

уһууһу сыйтан сый сайдан, тупсан иһэр. Билигин кэлэктиппитигэр киз көрүүлээх, сонун идэйдээхтэр эдэр иитээччилэр үлэлиллэр. Ол курдук, биир тарбаха баттанар үлэһиттэринэн эдэр иитээччи Светлана Михайловна Демьянова буолар. Светлана – Анаабыр улуустун Сааскылаах нэһилиэгиттэн төрүттээх. СГУ Нерюнгритаагы

уһууһу сыйтан сый сайдан, тупсан иһэр. Билигин кэлэктиппитигэр киз көрүүлээх, сонун идэйдээхтэр эдэр иитээччилэр үлэлиллэр. Ол курдук, биир тарбаха баттанар үлэһиттэринэн эдэр иитээччи Светлана Михайловна Демьянова буолар. Светлана – Анаабыр улуустун Сааскылаах нэһилиэгиттэн төрүттээх. СГУ Нерюнгритаагы

ыстатыйалара араас таһымнаах сурунаалларга, хомуурунньуктарга табыста. Нэһилиэккэ ыытыллар бары дьаһалларга кехтөөхтүк кыттабыт. Сыл аайы нэһилиэккэ, улууска, өрөспүүбүлүкэҕэ буолар быыстапкаларга биһиги Светланабыт бэйэтин оноһуктарынан куруутун кыттар. Иистэнэр, барыны бары сатыыр – оҕуруон брошкелары, үтүлүктэри, харысхаллары, фомеранынан араас ободуктары кизгэтэн онорор, оҕолор болгомотолорун тардар. Дэгиттэр дьобурдаах иитээччи улуус, нэһилиэк араас тэрээһиннэригэр тус сатабылларыгар уһууһу маастар-кылаастары ытар.

Арыылаах нэһилиэгэр «Араскылаах ийэлэрэ» эдэр ийэлэр уонна ыһаат түмсүүлэрин тутууһу чилиэнэ. «Сыл иитээччигэ-2017» улуустаагы күрэххэ «Сыл Дебюта» анал аат хаһаайката. Светлана Михайловна уһууһу сыйтан сый сайдан, тупсан иһэр. Билигин кэлэктиппитигэр киз көрүүлээх, сонун идэйдээхтэр эдэр иитээччилэр үлэлиллэр. Ол курдук, биир тарбаха баттанар үлэһиттэринэн эдэр иитээччи Светлана Михайловна Демьянова буолар. Светлана – Анаабыр улуустун Сааскылаах нэһилиэгиттэн төрүттээх. СГУ Нерюнгритаагы

Татьяна ХАРИТОНОВА,
Арыылаах уһууһу сыйтан сый сайдан, тупсан иһэр.

2020–2021 үөрэх дьылыгар маннайгы кылааска оҕолору ылыы

Оҕону оскуолаҕа ылыы былырын Чурапчы нэһилиэгин иһинээҕи эрэ оскуолаларга электроннай көрүнүгүн барыт буоллабына, быйыл улуус бары оскуолалара бу өнөҥөн туһаныахтара.

2019 с. тохсунньу 15 күнүгэр бу үлэни сүрүннүүр «Чурапчы улууһа (оройуона)» МТ «Начаалынай, сүрүн уонна орто үөрэҕи биэрэр үөрэх тэрилтэлэригэр сайабыллыаһыны ылыы, оҕолору киллэрии уонна учуоска туруоруу» диэн 04№ Уурааҕа уонна административнай регламена, ону сэргэ тустаах үөрэх тэрилтэлэригэр сыһыарыллыбыт территориялар тустарынан 3 №-дээх Уурааҕа тахсыбытара. Үөрэх салалтата сылын аайы маннайгы кылааска ылыыны тэрийиһэ бирикээс таһаарар (№01-04/335 от 30.12.2019).

Маннайгы кылааска кириигэ ирдэнэр докумуоннар:

- Сайабыллыаһына түһэрэр киһини туоһулуур докумуон (төрөппүт эбэтэр сокуоннай бэрэстэбиитэл).
- Оҕо төрөөбүтүн туһунан туоһу сурук.
- Оҕо олорор сиригэр эбэтэр тустаах сыһыарыллыбыт территория бэлиэтэммитин туһунан туоһу сурук, эбэтэр олорор сиригэр, эбэтэр тустаах сыһыарыллыбыт территорияҕа бэлиэтэммитин туһунан докумуон.
- Дьиз кэргэн туһунан ысыраапка.
- Чэпчэтиллэринэн туһаныыны

бигэрэгтэр докумуоннар.

• Сайабыллыаһына түһэрээччи контактара.

Сайабыллыаһыны түһэрии көрүнүгэр:

• СӨ үөрэхтээһин өнөтүн порталыгар edu.e-yakutia.ru (ЕСИАҕа регистрация көрдүүр).

• Начаалынай үөрэхтээһини биэрэр үөрэх тэрилтэтигэр.

• Чурапчы улуустун үөрэбин салалтатыгар (сайабыллыаһыны электроннай көрүнүгүн эрэ биэри).

Сайабыллыаһыны түһэрии болдьоо уонна биризмэтэ:

• Бастаагы түһүмэх – сыһыарыллыбыт территорияга опорооччулартан маннайгы кылааска сайабыллыаһыны ылыы, 2020 сыл тохсунньу 25 күнүн 09:00 ч. бэс ыйын 30 күнүн 23:59 ч. диэри.

• Иккис түһүмэх – сыһыарыллыбыт территорияга олорбот дьонтон маннайгы кылааска сайабыллыаһыны ылыы, 2020 сыл от ыйын 1 күнүттэн 09:00 ч. мистэ туолуор диэри. 2020 с. балаҕан ыйын 5 күнүттэн хойутатыллыбат.

Ылыы хампаанньатын түһүмэхтэрэ уонна статустара

• Портал нөҕүө сайабыллыаһына биэрбит кэннэ НОВОЕ диэн статус ингэрллит, «База данных» бэлиэтээһин кэннэ ураты нүөмэр

ингэрллит, сайабыллыаһына бэриллибит даататынан уонна биризмэтинэн порталга бэлиэтэни биризмэтэ аабыллар.

• 5 күнүһүнэн сайабыллыаһыны түһэрээччилэр дьин докумуоннарын илдьэ, үөрэх тэрилтэтигэр ынырылларлар. Сайабыллыаһына ОЧЕРЕДНИК статус ингэрллит, өскөтүн докумуоннар бигэрэгитини ааспатахтарына, эбэтэр регламент усулуобуйата туолбатагына ВРЕМЕННО ЗАМОРОЖЕН эбэтэр ЗАМОРОЖЕН статус ингэрллит.

• Дьин докумуоннары тэннэн көрүү уонна бигэрэгити кэннэ 7 күн иһинэн хамыһыһыа быһаарылынан ОЧЕРЕДНИК статустаах сайабыллыаһыналар ЗАЧИСЛЕН статусу ыларлар.

Ылыыны аккаастааһын

• Оскуолаҕа мистэ суобунан.

• Сайабыллыаһына уонна дьиннээх докумуоннарга ыйыллыбыт сибидиһиннэлэр сөп түбэспэттэрэ.

• Үөрэх тэрилтэтигэр оҕону ылларарга төрөппүт (сокуоннай бэрэстэбиитэл) буолбатах сирэй сайабыллыаһына түһэригэр.

• Комплектование 1 түһүмэхэр оҕо пропискага үөрэх тэрилтэтигэр сыһыарыллыбыт территорияга сөп түбэспэтэҕинэ.

• Аккаас ылбыт сайабыллыаһынаахтары оскуола Чурапчы улуустун үөрэх салалтатыгар атын үөрэх тэрилтэлэригэр тарбаттарга ытар.

Маннайгы кылааска ылыы бопуруостарын үөрэх салалтатын сыйтыгар <https://www.churap.ru> Прием в 1 класс бэлиэни баттаан кириэн билсин. ЕСИА-ҕа, Госуслуга порталыгар регистрацияланыы, СӨ үөрэхтээһин өнөтүн порталын нөҕүө сайабыллыаһыны биэри туһунан аабын.

Анна ПОСТНИКОВА,
үөрэх хаачыстыбатын хонтуруоллааһын уонна кэтээн көрүү отделын начаалынньыга.

Сыһыарыыны бэлэмнээтигэр Мария АРТЕМЬЕВА, Анна ЗАХАРОВА.

ЧУРАПЧЫ - УСПУОРТ ТУОНАТА

Чурапчы улуунун упуорка салаатын "Сага олох" хаһыакка тахсар анал сыһыарыыта

Сыл бастыгнара ааттаннылар

2019 СЫЛ ТҮМҮГҮНЭН ЧУРАПЧЫ УЛУУН 10 БАСТЫН ЫСПАРСЫМАНА

1. Владимир Флегонтов – көгүл тустуу;
2. Александр Петров – буулдыанан ытыы;
3. Матрена Ноговицына – дуобат;
4. Борис Сидоров – буюкса;
5. Алена Луковцева – хотугу многоборье;
6. Марианна Макарова – чэлпэки атлетика;
7. Татьяна Дьячкова – мас тардыһыта;
8. Евгений Пермяков – волейбол;
9. Анатолий Куличкин – ат сүүрдүүтэ;
10. Николай Новгородов – обунан ытыы (адаптивнай көрүнгэ).

2019 СЫЛ ТҮМҮГҮНЭН БАСТЫН ТИРИЭНЬЭРДЭР

1. Герман Контоев – көгүл тустуу;
 2. Сергей Петров – буулдыанан ытыы;
 3. Николай Кычкин – дуобат;
 4. Андрей Слепцов – буюкса;
 5. Альберт Иванов – хотугу многоборье;
 6. Василий Лукин – чэлпэки атлетика;
 7. Николай Быганов – мас тардыһыы;
 8. Альберт Бродников – волейбол;
 9. Дмитрий Осипов – ат сүүрдүүтэ;
 10. Александр Филатов – обунан ытыы (адаптивнай көрүнгэ).
- Афанасий Кирикович Софронов аатынан биризмийэ лауреата – С.А. Новгородов аатынан Чурапчы орто оскулатын физкультурба учуутала, РСФСР үөрэҕириитин туйгуна, СӨ үтүөлээх учуутала.

СӨ физическэй култуураба уонна упуорка туйгуна, «Учууталлар учууталлара» бэлэз хаһаайына Владислав Николаевич Кривошапкин буолла.

2019 сыл физическэй култуураба бастын үлэһитинэн Хоттобо нэһилигин упуорт инструктора Иван Семенович Посельский ааттанна.

2019 СЫЛ ТҮМҮГҮНЭН НЭҢИЛИЭКТЭР ИККИ АРДЫЛАРЫНААБЫ ЫСПАРТАКЫААДА КӨРДӨРҮҮТЭ

- 1 бөлөххө:** 1-кы миэстэ – Хоттобо нэһилигэ;
2-с миэстэ – Чурапчы нэһилигэ;
3-с миэстэ – Мугудай нэһилигэ.
- 2 бөлөххө:** 1-кы миэстэ – Хадаар нэһилигэ;
2-с миэстэ – Кытаанах нэһилигэ;
3-с миэстэ – Хайахсыт нэһилигэ.

ИТОГОВЫЙ ПРОТОКОЛ КОМПЛЕКСНОЙ СПАРТАКИАДЫ СРЕДИ НАСЛЕГОВ ЗА 2019 г.

№	наслеги	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	17	
		Хапсабай	Мас-растлинг	Настольный теннис	Байанай күрэсэ	Лыжные гонки	Лёгкая атлетика	Нац. прыжки	Нац. многоборье	Стрельба из лука	Шашки	Шахматы	Гиревой спорт	Мини-футбол	Фитнес-аэробика	Волейбол	Общая сумма баллов	Место
1	Чурапчы	1	4	5	1	2	2	19	19	1	1	3	10	1	1	3	73	2
2	Мындагай	17	14	10	9	6	11	19	19	6	12	13	19	10	19	12	196	7
3	Мугудай	7	9	7	6	13	8	3	4	3	2	7	5	7	3	4	89	3
4	Дирин	2	7	1	11	7	3	6	3	4	4	6	7	4	2	1	68	1
5	Ожулун	12	1	6	13	11	19	19	19	19	13	19	2	6	5	7	171	5
6	Алагар	8	3	8	14	19	19	19	19	12	5	14	19	12	19	19	209	8
7	Хатылы	9	6	2	5	4	19	19	19	5	8	1	1	19	4	2	123	4
8	Сылан	3	12	13	10	5	6	19	1	2	19	19	19	19	19	11	177	6
9	Кытаанах	10	8	14	8	1	7	5	8	7	6	4	19	13	6	8,5	124,5	2
10	Мырыла	4	5	12	19	12	5	4	6	19	19	12	4	9	19	5	154	4
11	Арылаах	5	2	9	2	14	19	19	19	10	14	11	6	5	19	19	173	6
12	Чакыр	11	15	4	12	10	9	19	7	11	11	9	19	2	19	13,5	171,5	5
13	Толой	6	13	15	3	9	19	19	19	13	9	10	9	8	19	8,5	179,5	7
14	Болтоно	15	17	17	4	19	4	7	2	19	10	5	19	14	19	10	181	8
15	Хадар	14	11	11	7	3	1	1	5	8	3	2	8	3	19	6	102	1
16	Хайахсыт	13	16	3	15	8	10	2	19	9	7	8	3	15	7	13	148	3
17	Бахсы	16	10	16	19	19	19	19	19	19	19	19	19	11	19	13,5	256,5	9

Сыһыарыыны бэлэмнээтэ Сэмэн ЖЕНДРИНСКЭЙ.

— КӨР-СЭРГЭЭ —

Репертуар Кинотеатра «АЙЫЛЛААН» с 23 января по 29 января

- 10:00 - «Камуфляж и шпионаж» (мульт.) 6+ (150) продолжительность 1 ч. 48 м.
- 12:00 - «Иван Царевич и серый волк 4» (мульт.) 6+ (200) продолжительность 1 ч. 34 м.
- 15:30 - «Плохие парни навсегда» (комедия экшн) 18+ (250) продолжительность 2 ч. 11 м.
- 17:55 - «Тизтэйбит» (комедия) 16+ (250) продолжительность 1 ч. 33 м.
- 19:40 - «Плохие парни навсегда» (комедия экшн) 18+ (250) продолжительность 2 ч. 11 м.

Справки по телефону 8-964-428-70-94
Бронь автоматически снимается за 20 минут до сеанса!!!

Касса работает с 08 ч. 45 м. до 20 ч. 30 м.

НВК САХА «Саха» НКХ ханаалын тохсунньу 27 — олунньу 2 күнүнээби бырагыраамата

Тохсунньу 27 күнэ бэтидизинньик	Тохсунньу 28 күнэ оптүөрүннүк	Тохсунньу 29 күнэ сэрдэ	Тохсунньу 30 күнэ чэппизэр	Тохсунньу 31 күнэ бээтинсэ	Олунньу 1 күнэ субуста	Олунньу 2 күнэ баскыһыанньа
06:00 - Саҥа күн 6+	06:00 - Саҥа күн 6+	06:00 - Саҥа күн 6+	06:00 - Саҥа күн 6+	06:00 - Саҥа күн 6+	06:00 - Геван 12+	06:00 - Геван 12+
07:00 - Саҥа күн 6+	07:00 - Саҥа күн 6+	07:00 - Саҥа күн 6+	07:00 - Саҥа күн 6+	07:00 - Саҥа күн 6+	06:30 - Простые истины 12+	06:30 - Кэл, олор, сэлэргэһиэх 6+
09:00 - «Саха сирэ» инф. биэри 12+	09:00 - «Саха сирэ» инф. биэри 12+	09:00 - «Саха сирэ» инф. биэри 12+	09:00 - «Саха сирэ» инф. биэри 12+	09:00 - «Саха сирэ» инф. биэри 12+	07:00 - Саҥа күн-Новый день 6+	07:30 - Будем вместе 12+
09:15 - Дойдум дьоно 12+	09:15 - Дойдум дьоно 12+	09:15 - Дойдум дьоно 12+	09:15 - Дойдум дьоно 12+	09:15 - Дойдум дьоно 12+	09:00 - Новости 12+	07:45 - Полярная звезда 6+
09:30 - Кэрэ кистэлэнэ 10:30 - Тыйынаах дорбосон 12+	09:30 - Асчыттар 12+	09:30 - Город женщин 12+	09:30 - Город женщин 12+	09:30 - Город женщин 12+	09:15 - Истин илдьит 6+	09:00 - Новости 12+
11:15 - Айуу-чэ! 12+	11:15 - Айуу-чэ! 12+	11:15 - Айуу-чэ! 12+	11:15 - Айуу-чэ! 12+	11:15 - Айуу-чэ! 12+	09:45 - Бастын клип 12+	09:15 - Истин илдьит 6+
11:30 - Талбан 12+	11:30 - Талбан 12+	11:30 - Талбан 12+	11:30 - Талбан 12+	11:30 - Талбан 12+	10:00 - Кэл, олор, сэлэргэһиэх 6+	09:45 - Бастын клип 12+
12:45 - Документальный фильм «Наша Победа»	12:45 - Документальный фильм «Наша Победа»	12:45 - Док. фильм «Наша Победа» 12+	12:45 - Док. фильм «Наша Победа» 12+	12:45 - Док. фильм «Наша Победа» 12+	11:00 - Новости парламента 12+	10:00 - Будем вместе 12+
13:30 - Саха Сирэ-Якутия 14:00 - Тэтим чааһа 12+	13:30 - Саха Сирэ-Якутия 14:00 - Тэтим чааһа 12+	13:30 - Саха Сирэ-Якутия 14:00 - Тэтим чааһа 12+	13:30 - Саха Сирэ-Якутия 14:00 - Тэтим чааһа 12+	13:30 - Саха Сирэ-Якутия 14:00 - Тэтим чааһа 12+	11:15 - Саха итэҕэлэ 12+	10:15 - Родной край 6+
15:00 - Город женщин 12+	15:00 - Кэрэ кистэлэнэ 16:00 - Саха Сирэ-Якутия 12+	15:00 - Асчыттар 12+	15:00 - Асчыттар 12+	15:00 - Асчыттар 12+	11:45 - Уостан түстэ ырыалар 6+	10:45 - Ого саас ыллыыр 6+
16:00 - Саха Сирэ-Якутия 16:15 - Бай 12+	16:00 - Саха Сирэ-Якутия 12+	16:00 - Саха Сирэ-Якутия 12+	16:00 - Саха Сирэ-Якутия 12+	16:00 - Саха Сирэ-Якутия 12+	12:00 - Хранители времени 12+	11:00 - Мультисериал 6+
16:45 - Бастын клип 6+	16:15 - Тыйынаах дорбосон 6+	16:15 - Тыйынаах дорбосон 6+	16:15 - Тыйынаах дорбосон 6+	16:15 - Тыйынаах дорбосон 6+	12:30 - Асчыттар 12+	12:00 - Хранители времени 12+
17:00 - К 75-летию Великой Победы 12+	17:00 - К 75-летию Великой Победы 12+	17:00 - К 75-летию Великой Победы 12+	17:00 - К 75-летию Великой Победы 12+	17:00 - К 75-летию Великой Победы 12+	13:30 - Саха сирэ. Күнтэн күн 12+	12:30 - Готовим вкусно 12+
17:30 - Полярная звезда 6+	17:30 - Полярная звезда 6+	17:30 - Полярная звезда 6+	17:30 - Полярная звезда 6+	17:30 - Полярная звезда 6+	14:30 - Геван 12+	13:30 - Итоги недели 12+
17:45 - Мультисериал 6+	17:45 - Мультисериал 6+	17:45 - Мультисериал 6+	17:45 - Мультисериал 6+	17:45 - Мультисериал 6+	15:00 - Истин илдьит 6+	14:30 - Геван 12+
18:00 - «Саха Сирэ» инф. биэри 12+	18:00 - «Саха Сирэ» инф. биэри 12+	18:00 - «Саха Сирэ» инф. биэри 12+	18:00 - «Саха Сирэ» инф. биэри 12+	18:00 - «Саха Сирэ» инф. биэри 12+	15:30 - «Кудээринэ» күүрээн» телесериал 12+	15:00 - Истин илдьит 6+
18:15 - Лекториум 12+	18:15 - «Якутия» инф. программа 12+	18:15 - «Якутия» инф. программа 12+	18:15 - «Якутия» инф. программа 12+	18:15 - «Якутия» инф. программа 12+	19:00 - Эн сулуску! 12+	15:30 - Золотой фонд 6+
19:00 - «Якутия» инф. программа 12+	19:00 - «Якутия» инф. программа 12+	19:00 - «Якутия» инф. программа 12+	19:00 - «Якутия» инф. программа 12+	19:00 - «Якутия» инф. программа 12+	21:00 - Саха сирэ. Күнтэн күн 12+	16:15 - Продвижение 12+
19:15 - Талбан 12+	19:15 - Талбан 12+	19:15 - Талбан 12+	19:15 - Талбан 12+	19:15 - Талбан 12+	22:00 - ТВ-спорт 12+	16:30 - Охота и рыбалка в Якутии 12+
20:30 - «Саха Сирэ» инф. программа 12+	20:30 - «Саха Сирэ» инф. программа 12+	20:30 - «Саха Сирэ» инф. программа 12+	20:30 - «Саха Сирэ» инф. программа 12+	20:30 - «Саха Сирэ» инф. программа 12+		17:00 - Клекая рыбалка 12+
21:00 - «Кудээринэ» күүрээн» телесериал 12+	21:00 - «Кудээринэ» күүрээн» телесериал 12+	21:00 - «Кудээринэ» күүрээн» телесериал 12+	21:00 - «Кудээринэ» күүрээн» телесериал 12+	21:00 - «Кудээринэ» күүрээн» телесериал 12+		17:30 - ТВ-Спорт 12+
21:45 - Сэһэн сирэ 6+	21:45 - Сэһэн сирэ 6+	21:45 - Сэһэн сирэ 6+	21:45 - Сэһэн сирэ 6+	21:45 - Сэһэн сирэ 6+		20:00 - Тыйынаах дорбосон 12+
22:30 - Итоги дня 12+	22:30 - Итоги дня 12+	22:30 - Итоги дня 12+	22:30 - Итоги дня 12+	22:30 - Итоги дня 12+		20:45 - Бастын клип 12+
						21:00 - Итоги недели 12+
						22:00 - Юко и Анэка 12+
						23:00 - Кэнсиэр 6+

